

Бүгү чурттарның пролетарийлері, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди Сөвединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 265 (11162) / 1979 чылдың ноябрь 17, суббота

1925 чылда үндөсизелтенген

Өртөө 2 көп.

ПЛАН КҮҮСЕЛДЕЗИН ҮЯ А П Л А Х А Н Д Ы Р А Р

АВИАТОРЛАРНЫҢ ЧЕДИИШКИНИ

Красноярскиниң хамааты умар чүүл эргелелиниң Тывада авиабүдүрүлгенин номандылаа, партия, профсоюз болгаш комсомол организациялары онгу беш чылдың дөт чылдарынын планын ооналдаларын күөсеттин СЭКП обкомунга, Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелине ралорттаан.

Тываның авиабүдүрүлгенин коллектив СЭКП-иниң XXV съездиниң шийтпирлерин болгаш боттарының социалисттик хүдээлелерин, күөсөдир дээш кызымак ажылдар, республика иштинге пассажир арыштырарынын, улус ажыл-агыйына ужал чүдүдү ажы-

ларын, орулгалар талазы-биле, почта чедиргезинде акка кирип алырынын болгаш чок чоруун чедип алып талазы-биле планын ооналдаларын күөсеткен. Эрткен үш чыл он айларда авиабүдүрүлгенин пассажир-лер арыштырарына 254.692 мун пассажир-километр болган. Республиканын улус ажыл-агыйына дузалары-биле 70 мун чыгыш шактын ужу-душкуну авиаторлар кылып, 1.480 тонна почтаны дажы-лаан. Авиабүдүрүлгенин ору-галы 16.1922 мун рубль, сайгарылгадан кирген орулгам 22.084 мун рубль болган. Бо чылдың эрткен айларда бо коллектив Красноярски-ниң хамааты ужал чүүл эргелелинин бүдүрүлгелерин, Кызылдан транспорт бүдүрү-лгелерин аразында социали-сттик чарыкша шаңгалдыг Чер-лерин ээлеп, шийчир Кызыл туктары чыдаан ап келген, А ушул кварталдын түннелдерин-биле бо коллектив Хамааты ужал чүүл министрствозунуң бүдүрүлгелерин аразында социалисттик чарыкша ушул черин ээлээн. Тываның авиаторлары В. И. Ленинниң төртүтүгүн хуунда бээр 110 чылга алдар болдурган социалисттик чарык-ша идеяларын киржиң, ол удул байырлаган күш-ажылды че-дишкенин ужуражырынга белеткенип туралар.

ХАРЫСАЛГАНЫ КҮШТЕДИРИП ТУРГАШ...

Ажыл айы биле «Тоора-Хем» совхозун Хамсыра сал-бырынга эрткен ивизилер ху-ралына киржиң, элээн хөй малчынар-биле чугаалашкан мек. Оларын аразында мур-накчы малчынар, ивизилер-нин хоочунары, чаа ажылдан эгелеп чоруур аймактар-даа бар болган.

Чуганың чок улагышкыны-нын иштинин малчыны баш са-нын камгалары күштелдир-ер, оң продуктуунуң белде-лер дугайында СЭКП обкомунуң болгаш Тыва АССР-нің Министрлер Чөвүлелинин мал-чынар, механизаторларга өскө-дөө ажыл-агыйына чагым чыгарып, ивизилер чыда-ган, хоран турарынын чыда-ганга чүдөл, калдыг арга-биле ову соксалырыл деп ай-тырларынын кижжи бүрүзү-сө салып, оларын санал-оонам дыйнаан. Сөөлү чылдарда ивизилер өлүп, чыдап хоран чоруу чылдан чылае кө-үдөп турар. Ивизилер-биле 1189 нун хоран болгаш күрү-нө он муң ажыг рубль когар-лап чедирген. Малчынар Ба-раан Дагбайжык 73, Анай-оң Илья 17, Ак Хемчирик 16, Ак Клаткы 18, Ак Кылычкан 17 ивизилер ажылга харымсалга чогундан чыдыр. Оорлар туттурган, күрүнге чедирген когаралын төлөтүргөн.

Хүдүнген ажылга харым-салга чок чамдыг кижилер ка-ларган малын каапкан, Алар-Кежи, Ий суурларга элээн каш-каш конуктар иштинде арагалар, кыштын соогуңда, чынык ивизиле мунган мада-рын откарып, чөмгөбөс, аял-дарын хериминиң иштинге багал апган турар таварыла-лар эвээш эвес. Ылаңгы ивизилериниң төвү Хамсыра суурга салдылган алдыр деп кел-ген чамдыг малчынар арага-лаар, муңуп чоран ивизилер чорумал кижилерге хөлөзү-өр чоруктар хөй. Ивизилер Ак Клаткы, У. Тийлей олар октя-брь эгеленде Хамсыра суурга арагалаш, муңуп чоран ма-ларын чорумал кижилерге хөлө-зүлөмөш, боттары чаалг калынар.

Чангыс ай байдалдыг, бот-боттарында ырак эвес чер-лерде турар малчынардыг коргуугулары ангы-ангы. Бир коланың ивизиле, четке-менд турда, ершиңиз коланың ма-лы бүрүе чыдыртып, четкестеп турар. Малын хайбаран көр-бөс, өй-шаанда хамырып, о-ччелавас чоруктардан, оон тур-

ажук өске ивизилериниң малыга каттыжа быйрыдан ует бу-лаалыр чөмгөк бээр бар.

Ивизилериниң чыдагыны чө-рү чоруун чамдыг малчынар бө-рү көмүздөп-биле чыдагыны-нан турар. Бүрүнү уууктап, чок кыдыр талазы-биле ажыл чорудурун турарында мадаа де-лелдээр терек. Ивизилер өлүп хоран чоруу совхозтун ивизилериниң ооналган ажылга харымсалга чогунда А. Бистин мал эвизилерине тү-лө өлгөн малдарын кежиң, бышкан саяап, акт тургуза-рынга өйлежин турар. Малын өтөт-үчүдүн ивизилер, бир-ле дугарында, бригадир-лерден маалымнар. Мындыг таварыла болгаш, Бедий фер-маның бригадир А. Чам-дыгыр бири кварталда ма-лын Бадары Баян-оола са-нашкын чоруткан, оон кола-нында 20 ивизиле деп акт тургускан дужаалкан. Мал-чының бижимел тайлыбыр саяашкын актымыга кошту-наа болган. Ылаңкаш 20 ивизиле малчың талээр, кылдыр шийтпирээш. Уш ай иштинде ивизилериниң эжилдеш ашла-зын оң бижимел чөмгөзүрели (хол үжүү) чокка тыртып кел-ген.

Чартык чыл санаашкыныда Б. Баян-оолдун малын саява-рга чүдүлүш ивизилер бол-ган. Өске малы январь бирде турганы хөвөр, четке бар бол-ган. Мындыг далаш чорук күш-ажыл хообурун шуут ха-жыткан.

Ивизилериниң амдыларың экижидериче сагыш салыры чугула. Таапын дээш чөмгөктү үрүмк бараанар салым алыр дээш совхоз төвү, азы Хамсы-ра кирип турары таарымча чок. Айда чангыс катан берги салымн организастап, че-дирер черле күзөңчиг. Кино, концерт болгаш лекция, бес-дани организастап чорудары-үенди негелдеш.

Районуң ивизилери СЭКП обкомунуң, республиканың Ми-нистрлер Чөвүлелиниң чага-зын республиканың бүгү мал-чынары-биле бир дөмөй дөт-кип, ивизиле айтканын чүдүлгө-нү ажал-херек кырында боттан ивизилериниң малчыны баш са-нын кортамын, оон чаш төлү чыдыртып чокка ап, өстүрерин хүдүңтөн.

Материалдыг харымсалгаа лавар туттунган кижилер-биле ажылды чорудуу, оларын бот-харымсалгааның дугай-нда тайлыбыр ажылды күн-дөлдөрү чугула. Оон-биле чөмгөктү күш-ажылды са-гыла-турмуң бижылгыларын-че кинизилерин улаңдырып ужурут. Ивизиле ажылды ки-жи бүрүзүң харымсалгаа бөлү-рүп, салган соогулган кү-өсөдир дээш кызымак ажыл-дар.

Э. СААЯ, Мөңгүн-Тайга райүүсүмо-мун келээ ажыл-агый эргелелиниң катчысы.

ИИИ АЙ МУРНАЙ КҮҮСЕТТИНГЕН

Красноярскиниң хамааты умар чүүл эргелелиниң рес-публикада бүдүрүлгенин коллектив онгу беш чылдың эге-лээрде ону хуусаада эрте күөсөдир дээш бүгү удуштуң социалисттик чарыкша киржиң, бүгү арга-курламырларын додузу-биле ажылаар, улакток бүрүч жоюлашкын чокка ажылдарын чедип алып деп шийтпирээш. Авиаторларын соглаан сөзү херек кырында боттанган-даа, Авиаторлар бөчүн боттарының күш-ажыл-чы чедиргезинин дугайында СЭКП обкомунга, республика-ныя Министрлер Чөвүлелине ралорттап туралар: ужал чүүл бүдүрүлгенин коллек-тив ону беш чылдың дөт чылдарынын планын бүгү коргуугулар талазы-биле ху-саада ивизиле буруңга күө-сеткен. Оон-биле кады ужу-душкунун айылы чок чо-рүч бүрүчү-биле хайдырган.

Ужудушкунуң чедиргезини хамыктын мурнуңда ивизиле партия болгаш хөй-иштин органи-зацияларынын талазында бүгү күштү план болгаш социалисттик хүдээлге күөсө-дизине мобилизастан шыда-нылаң, коллектив кежиңи-нериниң соруктуг, үр-түңсө-лөдиг ажылдаанында маапар-

бөлүктөрүндө С. П. Маслак-тын удушткын коллектив үр-гүлүч эки түннелерин чедип алып, дөт чыл планын өскө-лө-дөрү талазы-биле ЯК-40 самолёттар эжилдешкан. С. А. Евстиг-невтин ивизиле шийлаары. Бо коллектив келер чылдын үчүнчү эрткен айда-ла кирип-кен. АН-2-лер Тываның дээр-нинде өмөт чок куштары деп ададып турар болгаш, Мергезилдиг ужудушчулар К. А. Фаткуллин, А. Н. Тахто-кун болгаш өскөлөрүн-дөө экипактар республиканын э-яне ырак-узак чедиргезин-де бо-ла челе бээр. Сөөлү үе-ле МИ-3 вертоёттар улус-ам-дыгынын чактарың өстүрү-рүңсө, пассажирлер арышты-рарында калба-биле эжилдеш-тирил турар аларын В. А. Евстигнев удушткын вертоёт-чулар экипак өскөлөрүн шийлаары, күш-ажылды че-дишкенин көсү үлүш кири-ген.

План күөсөдизин ужал чүүл бүдүрүлгенин чөм кырынын албаның төдөрлөгү, эки ажыл чок болза, хандыр-тынас деп чүчө билдирген. Бо талазы-биле самолёттар хайгаралынын албаны (на-чалык В. И. Зыков), кывар-

чаар чүүлдер участогу (на-чалык В. И. Витюгов) база удул ролдуу болган. Агаар хайгаракчы А. К. Федотов, ажылчын Д. И. Юрков, радио-аппаратура сеткеси А. И. Иванов, чолаачы В. Ф. Чистя-ков, зарышкы В. В. Грязев болгаш өскөлөр-дөө күш-ажыл-ды коммунисттик бөлү-биле кө-өрүнүп, кызымаккай ажыл-иштин үлөсө-чөмгөзүлү көргүзүп туралар.

Республиканың ужал чүүл бүдүрүлгенин коллектив ам-дыгы чоруктун болгаш ивизилерини беш чылынч планын даалгаларын болгаш социалисттик хүдээлелерин хуусаалан эрте күөсөдир дөт чөм бөдүк хууштарын даяр-ган, соогурут ажылдап ты-рыпкен.

Т. МОНГУШ, «Шынык» көрр.

ЧУРУКТА: ужал чүүл бүдү-рүлгенин мурнакчыларын (со-лагы талазыдан он талазы-биле) ивизиле ужудукуу Е. М. Меллер, вертоёт командири В. И. Потылин, эвезо уду-штукчу С. П. Маслак, верто-ёт командир В. А. Евстиг-нев, бортмеханик К. С. Тон-тос.

В. КАРА-САЛДЫҢ ФОТОСУ.

Хүдээлге күөсөлдөзүн хынап турбис

ХАНДЫР АНАЛИЗТЭЭР, ШҮГДҮНЕР

Партияның XXV съездинин шийтпирлерин амдылар-га ботталдырар дээш кижжи бүрүч ажылдап турар черинде ээ-харымсалдыг болуу ужу-рут. Ону амдылар негеп тур-ар, бугу совет кижилер ивизилер ажылдап турар-даа, Са-лаган согулган чедиргезин ботталдырында хамыктын мурнуңда бүдүрүлгенин, ма-лың келээ ажыл-агый бүдүрү-лгенин чыдаан. хөй таламды адырларын экономикагичи са-налгаларын кылып, оон ханы анализин хуру чорудары чугула дээрин партия айттып турар.

дуза чедирбөс чоруктар бар. Оон-биле чөмгөктүр мал-чың кижжи бүрүзүң харым-салгаын бөдлөп, ивизилериниң малын мендә кадагалар талазы-биле ажылдары райо-нуң совхозтарында кошкөк чорудуу турарынан мал ба-жы хөвөр чоруктар эвээш эвес. Оон чылдагыны ивизилер-бүрү: чыткен, этке хергезин азы, кандыг-бир аарында өл-гөн. Бо дээрге харымсалга чок чоруктуг уржу-дур. Оон уламандан бо чылдын эрткен айларында 6827 баш мал өлүп хордан, 312 баш чыткен. То-рүр 100 баш мада оонаш-тыр ивизилер-биле район 73 хураган, 78 кулуң, 61 анай өлгөн.

Уксаажымалга ажылды «Малчың» совхозта четпес тургустунган. Бо ажылды эки-жидер талазы-биле орадла-

жымшынар беин ук со-хозта чок. Бо чылын ону ба-жы организастаанында 204 бызыаны, 3263 анай, хураган-ны, 23 кулуңу совхоз чедир кургунес. 25 тонна эвти чедир дужаалаан. Ук ажыл-агыйды удушткунуң, тускай эр-темингелерин ээ-харымсалга чок чорудуңда бо чылды ивизилер-биле 169 мун рубль ка-рымын болгон.

Ону беш чылдыг дөртүч чылдың төңиринде чедир бир ай ажык чө артык. Совхоз-тарын удушткунуң, соци-алисттер боттарынын кыла-ан ажылдарын, а ол ивизиле чедир кылбаан чүдүлгө-нү хандыр анализтеп, шүгдү-нү эрткен азы. Курдун мурнуңда өвөн чыл төңүзүңде чедир артык конуктарда саяжымын, ивизилерин алдыр терек.

Адаттыңагач четкестерин чыл-данан биле совхозтарын экономикагичи көдүрүп, оон

планын ооналдаларын күөсө-дир-биле амдыларын ивизилериниң хуру бөдлөп болгаш соогулган кедүрер. Социалисттик чарыкша улам дөштинг организастаар, оон түннелдин доктаамал үндүрүп, тилекчилерини шаңап, макта-ышыаан, оларын дураула-гыч өскөлдөр дамчылар.

Материалдыг харымсалгаа лавар туттунган кижилер-биле ажылды чорудуу, оларын бот-харымсалгааның дугай-нда тайлыбыр ажылды күн-дөлдөрү чугула. Оон-биле чөмгөктү күш-ажылды са-гыла-турмуң бижылгыларын-че кинизилерин улаңдырып ужурут. Ивизиле ажылды ки-жи бүрүзүң харымсалгаа бөлү-рүп, салган соогулган кү-өсөдир дээш кызымак ажыл-дар.

Э. СААЯ, Мөңгүн-Тайга райүүсүмо-мун келээ ажыл-агый эргелелиниң катчысы.

КООПЕРАТОРЛАРНЫҢ АЖЫЛ-ЧОРУДУЛГАЗЫНЫҢ ПРОГРАММАЗЫ

«Хергелекчилер кооперация-зын улам ийай дөтүдөр бол-гаш оон ажыл-чорудулгазын экижидер дугайында СЭКП Төп Комитетиниң болгаш ССР-нің Министрлер Чөвү-лелиниң доктаалын совет кижилер чагай сеткил да-ныккы-биле уталаан. Ук доктаалды кооператорлар чоңу хандырып сайыраңгай-жылдар чөмгөктөрүн дегерге-тей программазы кылдып ху-дөп алган. Ол чугула док-ументиниң чүдүлгөдүн коопе-раторлар чыгыштып чокка күө-сөдир кылдып хуулоп алган болгаш ол чүдүлгө ССР-нің хергелекчилер коопе-рациязынын төлөзүлгелериниң ботунуң ажыл ноябрь 15-те Москвага, Кремльдиң Узул орудуңга, дооскан У съезди-нин доктаалынын үненини болган.

Уе-шагың улам өсүп овар негелде хергелекчилер болгаш кооператорларын мурнуңга салдырган бөдүк соогулганын барымдалаш, съездиниң де-легаттары кылдынган ам-ды-ларын түннелдерин үндүрүп, шынар талазы биле чаа-чаа бөдүктөрүн чедип аларын ооруктарын төлөвизилер. Ажыл-дын ажыктын бөдүлгөдүн, куралдарын ажылаарың-че, четкестерин чыдагырың-че көл күчөткөйин салган. Со-рулга чүд дөргө, келээ ажыл-агый бүдүрүлгенин оонагай чүдүлгөдүн, кижилер-нин амдыларынын, чурта-галынын характериниң баз ба-заларын долу хөмөзгөле ба-рымдалаш турар кылдып чоңу хандырып оон организастаганын системанын тур-гузыры өл бөдүр. Бөдүргө хуру бүрүчү эргежок чугула ба-раанынын үзүктөк чөк салды-ларыңче оона күчөткөйин салып, ол ивизиле чөм болгаш мал ажылдарын шуут бригадаларга, хөвү тураларын-га, фермаларга болгаш сүгүч оодарыга барып хандырып көрөт. Көдөгө иштинин чөм-нөдиге чедирин улам кал-бартырынын болгаш экижидер-риниң чөмгөктөрүн тодору-латтырган. Бөдүлгөдүн ам-ды-ларын ивизилериниң калдыг төлө-лөдүн алып-тем болгаш өскө-дөө барылаарың бүдүрүр, келээ ажыл-агый продукту-зын болгаш чыг-өдүн салып алырың, эм үлүштө-рүш, тайгаар үнгөн чөмгөстө-

ни, каттааны болгаш мөстү-лөри белеткөөрүн амык кал-бартырың эргежок чугула-зын сөөдө айткан.

СЭКП Төп Комитетиниң бол-гаш ССР-нің Министрлер Чө-вүлелиниң доктаалына дүш-түр бири эгелдөгө РСФСР-нің Кара өвөс хөрүңүг зонамын-га, Сибириниң, Ыраккы Чөөн чүктүн болгаш Казахстаның районнарында кооперациянын материал-техниктиг базанын бижылгалар талазы-биле төдөр-гай чөмгөктөрүн төлөвизилер.

Пентросовтун чаа Уставын болгаш Хергелекчилер ивизилериниң (кооперативтин) Чи-жек уставын сөөдө чангыс эр-сеткилдиг билдээлган.

Даштыкы болгаш делегей организацияларын хөй сай-нык байыр чедиршикчилер сөөдизин алыша келген. Дык хөй чурттарын делегей-нарынын төлөзүлгелери байыр чедирип, чүчө чугула-лаан. Тайбың, демократия бол-гаш социал дөшпөгө дош де-миселде делегейин коопе-рациязы-биле пайбарчы бол-гаш ам-ды-херекти харымла-кылгаларын калбартарыңа совет кооперациянын үдүт ро-лын олар дөмөлдөш.

Пентросовтун чөвүлелин, баштаар берип болгаш ревизия комиссиязын делегаттар со-гулган. Пентросовтун баштаар чөмүл дагалыңа А. А. Смирновту, ревизия комиссия-зын дагалын В. А. Гудини согулган.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте чоруткан за-гаалында сөөдизин делегаттар В. И. Ленинниң төртү-түң хууңун бээр 110 чыл оюн төлөтүп уткүр дээш, планнарын болгаш оонал-даларын хуусаа бетинде күө-сөдир дээш социалисттик чарык-ша идеяларын кириштинип, хергелекчилер кооперация-нын амдылачылары күш-ажылды чаа-чаа чедиршикчи-лерин чедип алып, совет ки-жилерин улам-ла өсүп овар хергелекчилериниң мал додур хандырып, хандырылганын бөдүлгөдүн бугу хөмгөк-биле бөдүлгө дөш бугу чүдүлгө-нү кылдыр дөргөп бүдүрүлгө бө-жөш.

СЭКП Төп Комитетинде, ССР-нің Дээди Сөвединиң Президиумунда, ССР-нің Ми-нистрлер Чөвүлелинде, шп Л. И. Брежневте

Оларның кадыкшылы дээш

Москвага Делегейниң уруглар чылыга хамаарыштыр Европа чурттарына уруглар эмчлериниң «Кадык уруг» деп конференцияны болуу эртен. Оон ажалында 27 күнүрлериниң эмчлери болгаш эртемден-медикиери база ол ышкы Делегейниң уруглар эмчлериниң каттыжымшыныны, Европаның уруглар эмчлериниң нийетинини болгаш каттыжымшыныны Эвелелини. Делегейниң Кадык камгалаа организацианын толмакчилери ол конференцияны ажалында киришкел.

Совет дуржулагы «кадык» чүдөлү? Бистин чүрүвүста уруг төртүнчүниң Мургула-ла оон дугайында сатып салып эс-дуга болот. Ол ажал-ректи 10 муң амыг саныг дээр-реженер консултантлары боттандырып турар. Уруглар эмчлери дууаламын көргүз-дерлик үш бөлү бар: поли-клиника — эмчлөө — санаторий.

Бистин чүрүвүста 2 муң амыг уруглар поликлиникалары, 550 муң орунуг тускай-жыккан ууглар эмчлери бар. Ол терлер амыг үениң эмчлөө-диагностика тосар-дыр бары аппараттары-биле чандырыткан, ол терлерде чаа төртүнгөн болгаш ту-дуу төртүнгөн уругларны эмээр салгылар бар. Чыл санында-ла миллион-миллион ууглар пионер дегертерине чоруп турар. Бу чакыи 23 миллион хиле пионер болгаш

дэрттесиниң аргазы амы-дап кылдыр болгаш оон ка-дымы быжыг камгалаары бо-луу. Уругларны кадымы кам-галаары совет дуржулагы конференцияны киржикчилери-риниң бедик үелетин алган. — СССР бичи хаматтары-ларын дугайында буту тала-чайыкчылар-биле көргүзүп турар-дыр. Совет кадык кам-галаанын чедикчини, оон баш удуу сакталырылгач, кем-чек алып чоруу, не керезине кичини болгаш чаштын дугай-ында доктамак сатып сал-дышыны делегейниң ялыз-буру чурттарынын согуулар-ды хайыкчыларын турар-дыр — деп, Европа чурттарыны уруглар эмчлелериниң ний-тетинини болгаш катты-жымшынынын профессору Б. Ливневич мелегей.

Владимир ЕГОРОВ. ПМА-ның коор.

БОЙДУС БОЛГАШ КИЖИ

КЫЗЫЛЧЫЛАРНЫҢ ҮЛҮҮ

«ССРҗ хамаатызы бойдушту мамнаар, оон байланын камгалаар хүдээлелиг».

Республиканың бойдус камгалаанын нийетиле тургу-туганында бээр 20 чыл ча-ла амыг турар. Оон кезинге-нериниң барык чартык кезин, 12 муң кижи, чүдө Кызыл хоорайда чурттап турарлар. Оон-биле черелештир респу-блика нийетиле турган барык чүс хире бүдүрүлгө болгаш абын организациалары ук-инитилелдин коллективтик кижигинери бооп турар. Ол черде чөптүг, чүгө дээрге, бу-дүрүлгө черлериниң болгаш кижилериниң ажал-чорудула-зын амыг уде долгандыр турар. Бойдус чүдүлгө ууг сал-дарын чедирип турар. Чогу-на оон учурунда коллектив-тик кезиниң бирүү боттары-нын ажал-чорудулазын бойдуска хоралык салдырып, өзгөчөлүктөрүн хемчеглерин ая-ттар.

ШУПТУВУСКА ХАМААРЖЫР

Бисти долгандыр турар бойдуу-вустун каас-чаразын магадаас аржакко. Чайгаар үнгөн үкүштер, мийтар, хем-нер, суглар, дагал кижилер-ния сектелини өртүтүп, оран-чүртүгү каастап турар бол-гай. Оларны бис хамаарып, карактаар ужуруг бис. Соңге дыштаным чордум. Кара дабай эринде Сочи хоорай-биле Гарагын аран-дыла шоссен ирак эвесе, бар чога кезер чера, лар-дан килерге киш бар. Ол килериниң будаттамын ка-был-лаа таланын көргө, адит-ла кезер. Ону та жеке чоң кайтар, чарасымны, со-ну-чурга болгаш ам-лаа со-нуугаар чүе. Ол ээрде бойдушту биле бүткен чурумалдыр. Бойду чараш чурумаларын камга-лар, карактаар күзетип. Бичкала-лаа ону үрелдээр чо-руктар бар. Ул-Хем районун Хендесе хемини эринде Ас-Таз, Ша-баз-Арм, Хендере бажм баар үш оруктарыны белди-ринде ковууни ковуунига үч-

БОМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: Кыска дыңнадылгар, тайыбырлар

ДАЙЫНЗЫРАКТАРНЫҢ ПЛАННАРЫНГА УДУР

БОНН. Ядролу ракеталарны Барын Европаның девискеринге тургуза дугайында америк болгаш НАТО-ну дайыны-рактарыны айымдыг планнарыга уур массалык кампаныны Тайбын немей эвеле (ТНЭ) барын-герман пар-тиясы эгелен. Айымдыг план-нарга шиптирлэг удууларыны кызырыгче кыйтырган ту-дустары ТНЭ-ни активчлери чүртү-бүгү районнара непертерип эгелей-берген. «Бистин чүрүвүста ядролу ра-кеталар херек чок, дегуеини дүшүрүл-гү чоругун чавырышкымын болгаш чепселенишкенин дүжүрерини үндө-зинге айыл чок чорук херек. Бистин де-вискериниң ядролу» чаа ракеталарны тургузарыгче чүткүп турар Каттышка Штаттарны ГФР-ни чааа эербере учур-луг. Совет Эвелелинин тайбын чаа сава-ларын чепселенишкенин боттуг дүжү-рерине берип турар мындг аргалары то-гаалыкчы өзү-биле ажилдары эржек чүтүлэ» — деп, солун бижээ.

ЛОНДОН. Чепселенишкенин дүжү-рин негиз кампаныны чүртүп амылчын шипчашкынын иденкейжигерине «Мор-нинг стар» солун кыйтырган. «Чыл буру-гаар хей-инитини негелдезини түнө-иле Каттышка Штаттар болгаш НАТО талзын-биле оон эвеледизини Барын Европача нейтрону ботомы тургузары-нык планын сонгааралар учурга тава-рышканнар. Бөөчөпекти эилер бөдөр-тин каастаарларыне улаган совет тай-бын эгелекчи саналдары НАТО чурттары-нан бөлгүч зарынны боор амыг кампа-нияны киржикчилери негээр ужуруг-луг» — деп, солун бижээ.

ЧАА ЧҮҮЛДҮ БОЛДУРБААН ВАРШАВА. (СЭТА). Бүр-үнү Күрчүлеленин премьери Хуа Гофини Барын Евро-панын чурттарыне аян-чорун эки тура-сокутун аян-чоруну болбаан, чавырыш-кымын эрте-ажыктыгына ол баран болбаан, делегей та-вырышкымын эрге амыг-тарына ол баран болбаан, делегей херектерине Кыла-тын каастаарларына каныг-лаа чаа чүдүлү болуубура деп. ПКАП ТБ-ны органы «Трибуна люду» солун биж-ээ. Ол чорук кылат пре-мьерни хулаан а турган чүг-дө барын чааагага эвес, халык бо чүс чылда удулары делегейни ийи дайыны чүт-тап эртен бүгү Европа дикке салгыныг болуу журутту. Боттарыны телемонисчи са-рулаларын алуугар Пекинин удуруткучлары мурункуу ышкыш дүшүрүлгү чорукту күштелдериниң политиканы чүгө Азияга эвес, халык Европача чаа чорудуп тур-ганы аян чоругун түнөиле чаа каттап батыткаан.

ПАРИЖ. Социалистик чурттары-ны-зыгарларына чедир «Першинг-2» ра-кеталарын болгаш чалгыныг ракеталарын тургузап алгаш, Чөөн болгаш Барын чү-ктерин аразында стратегтик деянтуурну быжылгал турар СББ-2 Бероини Пентагон оюн калатары күзеп турар деп, Франца «Юманите» солун бижээ. Бичкала-лаа америк дайынырактарыны планнары шиптиг бергелешкенинге тавагышкан. Соңгу Атлантик блогуун алаан каш эске чурттарында мийшак, күштерини амыг де-янтуурун үрэгини айымды-биле холбаш-тыр ханы сатып човаашкыны Голландия да хей-инити илеретип турар. Европа дик-ке бөөчөпекти эилер бөдөрүрүн соксдан-гы-биле Совет Эвелелинин сөвгү тайбын эгелекчи саналдары хей-инити чүдүлгү-дүчүп көргөн.

ОТТАВА. Барын Европача ядролу чеп-селетик «Першинг-2» ракеталарын болгаш чалгыныг ракеталарын тургузарыгче чүткүп турар америк дайынырактарыны айымдыг боталдарына Тайбын камга-ларын Канада конгресс шиптирлэг удууларыныкыны илереткен. Канадын чааа АКШ-тын планнары шиптирлэг ийи-биле хулаан алаас болгаш НАТО чурттары-нын долунга бөөчөпекти чаа девискер-ини кирерин болдурус учуруг деп Кана-дын лаштыкы херектер министри Ф. Макдональдга конгрессти кезигине-фини чоруткан чагаамыда айткан. Пентагонун планнарыны айымдыг шипчи-лини айткан, оларын боттандырып чору-лары бөөчөпекти эилер бөдөрүрине чалып-чокка чедер деп Канадын тайбын та-лаалыкчы мелегей. Беринге Л. И. Брежневтин ийи үндүрүни Совет Эвеле-линиң тайбын чаа эгелекчи саналдары бе-дин-биле үнөпө көрүңчө Канадын чаа-ан чагаанын авторлары кыйтырган. Ол саналдар чепселенишкенин дүжүр дугайында улам ийи чүтүлгөшкынынар-нын үндөзини ботур деп, олар санаанар.

Пекинин антисовет үчкө-нышкынын тайгылыш чокка чорудуп, ялыз-буру нийетиле тургузулуг күнүлелерини ала-зында зарылчаларын үрө-ринге чүткүп. Европача айыл чок чорук болгаш ка-ды ажаллажыла талзын-биле чөптөл хуралин түнөиле ак-тылымын уткамыга дүшкөс оларын аразында кайымыга-лаа амыгты калы ажалла-жылганы кошканыгыне чүт-күп турарын кылат премьер-нин төлөп чораны чаа каттап көнүскөн. Оон эге не кичөө-гейлик тынчакчыларын тып алган чери Лондонт Хуа Го-фя «Европача ракетилер» эвеле, чавырышкымын кош-карып турар Каттышка Штаттарны киржикчилер ил-ден көсүкү деп, Бани Салр демдегейин.

АМЕРИК-ИРАН ХАРЫЛЗААЛАР

ВАШИНГОН. (СЭТА). Ак бажымын парлага секретары-нын дыннатканы-биле алыг-та, АКШ-тын президентини Д. Картер Тегеранда АКШ-тын элчини чери иран студент-териниң эжелеп алганы-биле колбаштыр америк-иран хары-лзаалаар дугайында айтымы галамы-биле болдуун эл чок көвүлгөчлери-биле сүмө-лөшкенин үрүгүчүлээ. Амыг болушкунга шерик күжүз амыгларын аргазын Кар-тер мурункуу мийшак болду-мас деп санап турарын Ак бажымын талээктелди ме-дегейин.

Оон-биле кады «Форт-Худта шерик өрөдизилер Иран-биле калды-лаа харылзаа-как чүдү чок» деп Пентагон-ун талээктелди батыткаан. ЮНИ агентилели айтып тур-ары-биле адыг, адыгты хер-лекчиликниң өсүлүшүнүн тускай каттыжымшынын баазага чедип, келгендик Иранда болушкунар биле холбашканын бүгү-ле аргалар-биле чамчар деп ук бааза-ны коюуларынды шерик дээли эрге-чаргыларын сүргүзгөн.

Сөмгү хүйерде америк эрге-чаргыларын ач чорут-кы хемчеглерини — АКШ-тан иран студенттерин удуу шө-лөзүн, иран авиакомпани-яны самолеттарын америк эр-родромнарга хонорын хонор-кы, америк порттарга иран судноларын хандырылган ойталаанын, экономикти бло-када кылдырымын кичыныш-кымын Бани Салр ботун өске медегейиле бүрүп ша-ккан.

Тегеранда болушкунар-биле холбаштыр тургустулук келген айымдыг байдала эржениг харылзааларын чил-дигелеринче болгаш Иранга хамаарыштыр ялыз-буру саналдарын болгаш кич-ынышкынынын кылбазыны АКШ-тын политиктиг, а ол мийшак мурунда күрүс ажылдакчылары чоранынын АКШ-тын күрөлтөрмөтинин талээктелди кыйтыган.

Иранда түрүп турар лашты-кы элчининиң чорукту уде чаааш, ханын тудуп бээр-иниң дугайында Иранын негелдене элчинин дээр-мен деп, Иран ДХМ-ниң ажалдакчылары-биле учура-жымшыкы Бани Салр дын-наткан. «Тегеранда делегей сулуу чорударына белен бис. Бир эвес хаан буудулг бо-луп болза, оун икилер. Бир эвес буруу чок болуп болза, бис оун эдилер эдилер бээр бис» — деп, ол медегейин. Дипломаттыг талээ черле-ринге дээр болбазыны при-иниян Иран хулаалар турар деп, Бани Салр окзалал зем-дегейин. Бичкала-лаа «элчин чери чүртү эрелеп балка-ры турар төл бот бээр бис» чөпшөкчөп ийилээс бис. Шах мыйг чүдүлү амыг элчин чери кылып турар» — деп ол чүтүлгөн.

Тегеранда АКШ-тың элчин черини ажал-чорудулазы онаа дипломаттыг ажал-биле камдыг-лаа ийини чүдү чок америк элчин чери Иранда болгаш бистия бүгү чок-ка-лымыста шөпчөкчөп ийил-дириниң чүдүлгү төвү болу-берген деп америк тутка кыйгырымына Иранын лашты-кы херектер министринин хулааларын күүүсөдү турар Аболхасан Бани Салр оу-залал медегейин. Иранда хан төгүшкүңүгү болушкунар-ды каш борбак раялдан кем-херек үчүлгөчлөкчөп дая-нып алган. Иранын эконом-казын бурап дүжүрүрине че-диге, а амыг уде эконо-миктиг блокада биле биско

Пентагонун талээктелди-нин дыннатканы-биле адыг, ноябрь 12-ла «Форт-Худ» деп шерик базасыны (Техас штат) 82 болгаш 101 дугаар агаар-декаст дивизионунун 2-ти бөлүттүгү болгаш 4-ку механизастыгын чааг шерик дайынынын хектери элөп эгелей берген. ЮНИ агентиленин дыннатты турары-биле адыг, алында бары «дүртен хөдөлгөриниң корулу-дээр шериклерини составына кирер ол шериклери белик дайыныг байлаа шиптигчи.

Тегеранда болушкунар-биле холбаштыр тургустулук келген айымдыг байдала эржениг харылзааларын чил-дигелеринче болгаш Иранга хамаарыштыр ялыз-буру саналдарын болгаш кич-ынышкынынын кылбазыны АКШ-тын политиктиг, а ол мийшак мурунда күрүс ажылдакчылары чоранынын АКШ-тын күрөлтөрмөтинин талээктелди кыйтыган.

Иранда түрүп турар лашты-кы элчининиң чорукту уде чаааш, ханын тудуп бээр-иниң дугайында Иранын негелдене элчинин дээр-мен деп, Иран ДХМ-ниң ажалдакчылары-биле учура-жымшыкы Бани Салр дын-наткан. «Тегеранда делегей сулуу чорударына белен бис. Бир эвес хаан буудулг бо-луп болза, оун икилер. Бир эвес буруу чок болуп болза, бис оун эдилер эдилер бээр бис» — деп, ол медегейин. Дипломаттыг талээ черле-ринге дээр болбазыны при-иниян Иран хулаалар турар деп, Бани Салр окзалал зем-дегейин. Бичкала-лаа «элчин чери чүртү эрелеп балка-ры турар төл бот бээр бис» чөпшөкчөп ийилээс бис. Шах мыйг чүдүлү амыг элчин чери кылып турар» — деп ол чүтүлгөн.

ТЕРЕК ДӨЗҮНГЕ БОДАЛ

• Н О В Е Л Л А •

Сыг дээр сыман чок, мышкан изиг хув. Ак-Зовик нийзэр талазы-биле сурагжаан оран-на болгай. Мынганга алды ай чаазында болза-даа дендин, хүн кижини тейин деже чип каар чыгы.

Пенсионер Манзат Соян бажынын чанында ботуну тарып алганы азы-бурду чекч-чимис, ойт-сиген сагалайнып чыдар се-серлинге секелбеп, сериг-теннри биле элп олурган.

рөөн чеди азы-төлүм база болар дег чордулар чоп—дөш, кырган дөб тогалаан чымын оларже чажып берип оран. Оон соонда кырганын бодалдары чайгаар-да чымын шанчае, азы-төлүмү чаш чораян уезилче ужуга берген.

«Адырам, бо теректе тарыномма, мынча дөртен алды чыл, таптыг-ла улуг уругум Клара төрүттүнери билек тараян мен. База-ла бо кушкан оолдору дег, аксын азызын алган, чед дилеп чыдар-ла түвө болгай. Ол бо-ла турган терек девозинден, бажынын боозагы артап, азыннан жулуп үнгөн күш төлү-биле дөмөй, чоңун чоюн орту-че кирген; дөрт азы-төлдү төлүп чурттан, амыл-дап чоруп-ла-ыр...»

Манзат кырган ханы бо-лымче шымын берген олурма, улуг уругун беш харыг Оссаван маннап келгеш:

— Шымза, арам, ачам келди! — дөш, кырганын далаштыра берген.

Бо-ла болгайлар, бажы-лым элп эгелөө, чайгы шөлөөнүн үезине ужу үнгөн улум — бажынын боозагы артап кээрлер.

«Азы-төлдү киж — бай» джирини шын-а-дыр — дөш, кырган чине, сергек бажыныче угап-кай.

В. ЧИМЧИТ.

Х А Р А П Т У Р А Р

(Б а л л а д а)

Чалым тинде козагалыг чуммаарны Чаптап кызгээр, эриг баарлыг эскерип кээр — Азыг ышкан ийи сүүрнүң аразында Аьрга-биле чеденипкен буурул даг бар.

Өгбөлөрниң малын чалааш, чурттан чораян, Шлең үнгөн эриг өдөн хонаштаралыг Хайыракан бединамөе кады үнэл, Наран чедер дегемнерже харап керээл.

Ак-нөк дээрден буступ дүшкөн көрүмчү дег, Амык хову ортузунда хөлдөр чыдар, Эрини, Тестиги шулу мөңгүн илчирбег дег Эрини дургаар суурлар турар үнүн көр сен.

Адаавыста «Мөрөн» совхоз сууру ол тур, Адышта дег, джир чурум — амыдырал, Малчынарнын аалдары мыя бо тур, Маңык ышкан тарая, снген шөлдөри дөв.

Черин шыккан чинчилериг кодан малдар Чергелешкен чылар-чылбас оттап чорлар, Тейде харан кадарчылар ырлажырга, Девиденсен хөрөк-чүрөм чымыраарыл?

Аьттыг кижини хомн чалаан кедээр туру,

(Улачылыг).

Анда барып, ужурамып тамыжаалы, Баджи черден куду көрүп анза орбайн, Белде, хемде өгбөргө-даа барып кирээл, Чагай чыттыг, чедир сүттээ, сарыг шайны Шажаң долдуу сүксүн ханды барып жмээл, Ужур эртпейн, хүндүлээчк чоңуң биле Улуургавайн, ажыг-биле чугалажымыл.

Аныяндан кидыг ажыл кылып чораш, Ажылчы бооп өзүп нөлгөн Орус Намдал — Хүлөр-биле экирлештир шуткуп каажыг, Хулумузураш холун сунуп чедип келди.

Эриниң холун туткан доразан сагыжыма Эрес-омак малчынарнын чуртталгалы — Эзим эдээ хову, шаттан, кадыр дагдан Элбек малдын аразында көстүп кээр-дир.

Күрүмчиги өңүч малын өстүрөп дөш, Күзөл биле харысаага хүлээлештиги — Шалгын бүгү эргилдеде күжүр малчын Чакыра чазып, харыи сүзүп черге чорур.

Азырааны малы дөшотиң сагыш салган Ажылгыр көмөз ижилиги — Харлыг шуурган — дөшкүн бойдуу аагын өттүр Наш чыл улай чедишкннөр немөжил кээр.

Алексей АРАПЧОР

СПОРТ * СПОРТ * СПОРТ

СТУДЕНТИЛЕР ТИЙЛЭЭН

Баскетболга херэежен спортчуларын республика маргыдааы Кызылдың Херел аттыг спорт залыга үш хуи уругу-дөш доозулан. Анза Кызылдан дөрт, Ак-Довуркатан, Таңды, Эрини, Кызыл районнарадан командалар кырышкен. А эр-кан районнарын командадары шак мындыг республика тем-чээлдиг маргыдааларга до-таамал кырышпейн келген, Ычнгаан ол районнарын спорт комитеттери сөөлүгү чы-дарда шак оон кандыг-даа түндөлдөри үндүрбөй, спортчуларын белеткөвөй, оларын маргыдааже чорутпайн тура-рың четтес.

А маргыдаага кырыж кел-ген командаларын дай ке-ленин белеткелери кошпак, баскетболдун чамызы бөдүтүн дүрүмдөрүн бөзүн белеттер ойнакчыларын аразында бар болган. Маргыдааны көзүп кө-рүп турган көрүкчүлөрүн со-нуургалын чүткө Кызылда уругуларын спорт школанын институтунун студентилери-нини оюну дээр тудуп тур-ган.

Устүндө адыаным команда-ларын ойнакчылары амыт үе-ниң бедик темпиги оюнуң көрүсүсө-дөш ишти белет-кел талзы-биле өскөрдөн ытгалдыт болган. Команда-ларын каймы-лаа чамыс-даа аштырышкы чок ойнал, чемпион ат дизи оюнга бот-боттарынын аразында ужура-шкандар.

Түндөл оюнуң баштайгы минуталарында чөдөш, педагогика институтунун студентилери сан талзы-биле мурнай берген. Оюнуң бири чартын төнгөндө олар уругу-ларын спорт школанын командазындан 34 сан мурнап турган. Ияның чартында олар

Бир эвес күтээр болза, Ты-ваным каймы-лаа булуңунда бедик мергежилдиг спортчу-ларын белеткел болурунун агазы бар деп түвенин ол ча-гыс чыккан балыкчап турал-дыр. А баскетболга студенттер спортчулар, тренерлер чер бу-рүндө бар болгай.

В. ЧАДАМБА.

ЧУРУКТА: 1979 чыда Ты-ваным чемпион Кызылдың педагогика институтунун студентилери.

КЫШТЫ УТКУП ТУР БИС СҮМЕЛЕР

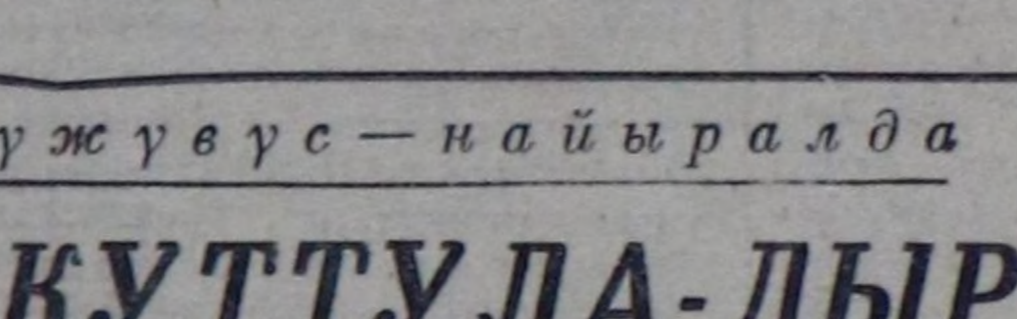
Кышкы аяс хүннерде арын кежи аян кирип, кыза бээр. Хары-даа аныжымыг апар. А бүргөгү, хүн караа көзүдөс хүннерде демгэн чок, арын агарып, чайгы хүнге додузтураан хүрөн арып-шырай куураара бээр. Апаа кыш буруулу дег болбай бербер. Чылагаан боузушта, амдыралымас оуп-көвөринде. Кижини кижини хөй удуур. Ону күссөдүн турар бис бе? Арыг агаарга хөй чорурунуң орнуңа чымыг черге, телеви-зуу баарына хөй үени эрттирип турар бис. Ол кадык-мылга кандыг садарымыга? Кышкы үедө чөмөнири-нини чуруму кандымы, ону сагып турар бис бе?

Кижини сес шактан өзөшү эвес удуур. Орайла чедир те-левизор баарыма олурбайн, өрзөк шитин агаарлаткыш, эр-тежиң идул чыдып алмаңар. Удуурунуң мурнуңа, өзөшү-ле бизе чартык шак дүргүзү-дө агаарлар. Дайшаар чүпү шымдаас боозуңарга, сонаман ажыкташ, элээк каш катал уйдур, килр хандыр тындыл-тынаар.

Удуур мурнуңа торттүр чөмөкчөмөңөр. Кижини ортузу хире назымыа херэежен кижиге эң эки кезээки чөм — бир стакан кефир азы помидор чулуу.

Эртен туруп келгеш ажык сопаа баарыма элээк каш катал херэежен долдуур уйдур, килр тыныкташ, эртен-чи зарыккан кымыңар. Оон соонда дүшкө чүпүп каалкыш, эт-кежигеңи чымык ар-жымы-биле дүрбүп чодуңар.

Эртен туруп келгеш ажык сопаа баарыма элээк каш катал херэежен долдуур уйдур, килр тыныкташ, эртен-чи зарыккан кымыңар. Оон соонда дүшкө чүпүп каалкыш, эт-кежигеңи чымык ар-жымы-биле дүрбүп чодуңар.

Эртенги чөм чымыг болур. Кофе болгаш изиг шай орнуң-га сүт ишкени дээр. Чыгыр-ин болгаш хлөбти өзөшүгө ажыкмаңар. Эртенги мөңөгө чөм ноога аймаандан кылаан галаттарын, хандыларын ылаңыңы ыт-кады хандымын мпал кырыңар.

Сүүк чүлүдү хөйү ижи-нер. Ычанд ороанчыларгерс артыкымдыг куулар көй кыламыл үнөр. Ылаңыма сүтүг, фруктулар суун, мөдөгү ха-йыңдыраан сүңкү хөйү херэ-леңер.

Арага аймаан, ажык дү-стүк чөмөңи өзөжөдүр. Таак-ны тыртпаңар. Арага болгаш тааклы арын кезиңиң өңүң өскөртүлөр болгаш дырыш-кактар тыялдырар.

200 гр. капустага: 1 свёкла, 1 улуг шопулак ишти үнүш үзү, хөй эвес чыгар, лимон кислотазы, дус херек.

Блиңнерге белеткел аа-ган хоюдүгө 30-40 гр. үңүш үзүң куудулкаш, чедитир былгаптыңар. Ычын бажыңар турурада блиңнер сквород-кага чыпшымыс.

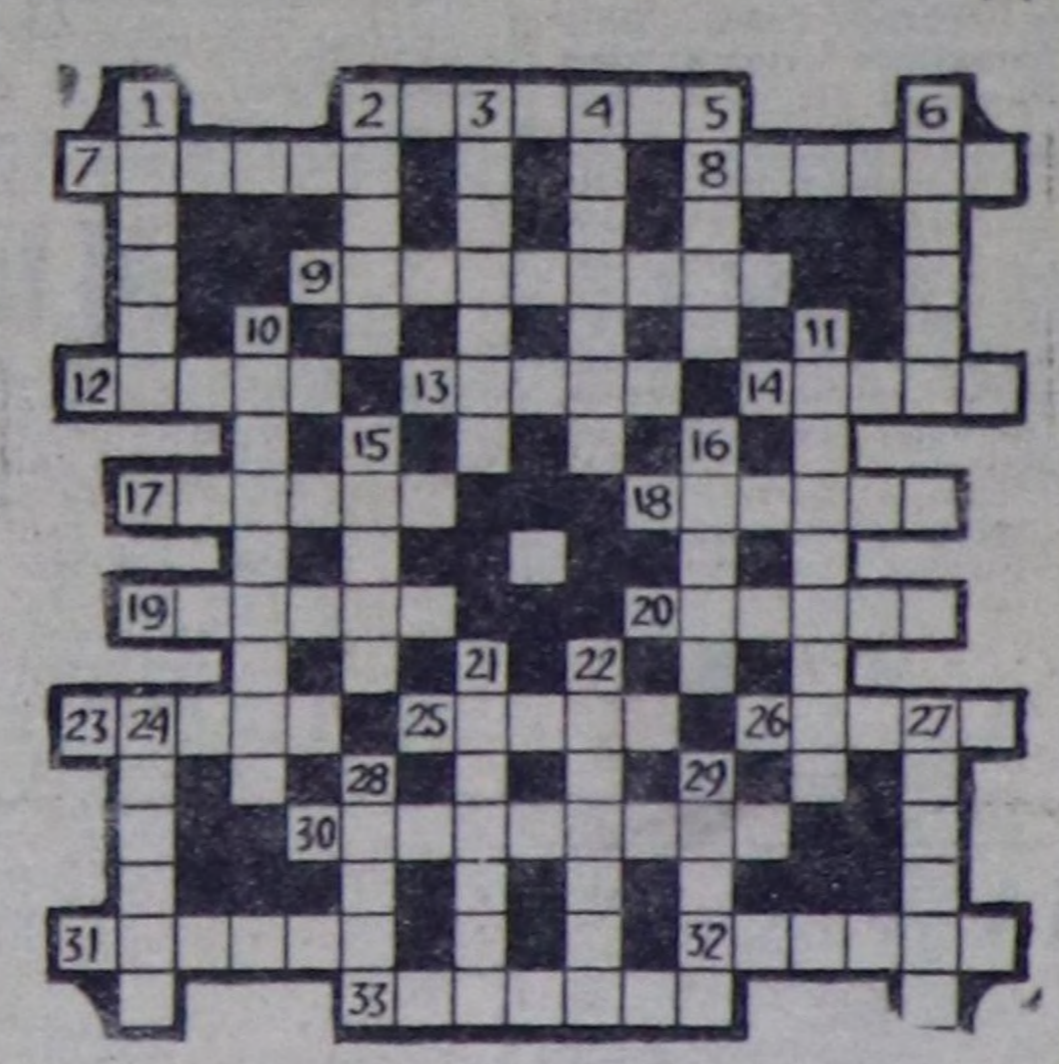
Бир эвес хөтүңарга үнүш үзү чаап алып болуу-нара, дрожжалыг тесто хо-луңарга чыпшымыс.

Балык салып турган са-ваны чуртууң мурнуңа кур-гач горчица-биле дүрбүп каап-тарга, балыкчың тыды чиде бээр.

Бир эвес шай тайыңды-рар сакпың азы хөкөк ишти карарып бажыңар берген бол-за (бир литр сүтүг ийи үш шай шопулаанын ишти үкүс эссөшүңиз кудар), укүстүг сүңкү куткаш хайыңдырып-тыңар.

Тоглаңчал тортуу кезер-ини мурнуңа бижээнерин хайып турган сүтже минута иштинде сүп, изидип алкыңар. Херэежелерге календарылаң.

КРОССВОРД

ДОРА ДУРГААР: 2. Тыво-даа хоорай. 7. Тулаа ооду. 8. Хөм кужу. 9. Чөвө-Хемик хоорайда суур. 12. Элезинге өвөр културга. 13. Хоорай транспорт. 14. Тыва чөм 17. Чурчутар чыра дөңгөрү. 18. Мыа-ымсто бода мадын бир хөвир. 19. Хымыктыг бүдүм. 20. Тудуу материал. 23. С. А. Са-рым-оолдун тооксуру. 25. Сөс чымындык. 26. Тыва фамилия. 30. Документ айма. 31. Өс хө-рөк. 32. Азырал амытан. 33. Белек айма.

УЗУН ДУРГААР: 1. Тыва ат. 2. Харылааның бир хөвир-ри. 3. Анык авторларнын чо-лаа каттыжымыкыны. 4. Ир-кутск областа хоорай. 5. Нас-ком айма. 6. Доштуң бир хө-вири. 10. Көдээ-даа, хоорай-га-даа чысула төшкө. 11. Кат айма. 15. Аыг херексели. 16. К. К. Кудажымың тооксуру. 21. Тывага партизан шимчээ-ринин командири. 22. Эр үн. 24. Дил. 27. Тадыа кужу. 28. Эрте-буруңуң ерек адеңидада чалымыңы аыт. 29. Културга одаа.

Кроссворду Б. БАВЫР (Кызыл) турускан.

Ч А Р Л А Л

РЕСПУБЛИКАНЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИН ТЕАТРЫ

НОВАБРЬ АЙНЫҢ РЕПЕРТУАРЫ

- 17. А. Чететин, Е. Мамий, «ЧЕГДИРГЕН ЫНАКШЫЛ» (орус бөлүк ойнаар).
- 23. Н. Мирошниченко, «ТАМЫ КЫРЫНГА ШИИПТИР» (орус бөлүк ойнаар).
- 26. А. Лауринчикюкас, «ӨЖЭЭНИҢ ӨҮ»
- 27. Н. Мирошниченко, «ТАМЫ КЫРЫНГА ШИИПТИР» (орус бөлүк ойнаар).
- 28. Е. Пермак, «МӨҮГҮН ДУЮ» (орус амыга ойнаар).
- 29. Н. Ворнов, «ИСТЕЛГЕ»
- 30. В. Көк-оол, «ХАЙЫРААН БОТ» Класа 10 шакта 19 шыкка чедир ажылдаар. Хүндүсү шийер 10-12 шактарда, кезээкени 19 шакта эгелээр.

Агаарың температуразы 12-17, чамык районнарга 5-10 градус соок болур.

Бөгү республикага көжүп турар булуттар, чамык чер-дерге бусык хар чээр. Соң-гү-барың чүк угапшың-кыңың хаттыг дүргөн се-кундада 3-8 метр, чедер.

Редактор В. С. ШАРАВИН

КИНО

НОВАБРЬ 17-ДЕ
«НАИЫРАЛ»: «Кижини шылаамы» (2 сериялыг) 9.50, 12.30, 15.10, 17.50, 20.30 шактарда.
«КАА-ХЕМ»: «Робинзон Крузо» амыдырлы болгаш кайгамчыктыг жураалдары- 15.00, «Ымттаас папка» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.
«ПИОНЕР»: «Киночымың» 9.00, «Ожум океаның далай дээрбечилери» (2 сериялыг) 10.30, 13.20, 16.00, «Доскек чок ооа» 18.50, 20.40 шактарда.

ЫРЫ, ХӨГЖҮМ КУТТУЛА-ДЫР

Тываның күрүне филармония бичирең концерт сезонуң Октабрың социалистиг Улуг революциянын байыр-далыма чедир таптыг-ла бир ай артык туралда ажыткан. Бир неделя дүргүзүлде телевиде-ние болгаш радиодомчылдыга талзы-биле Тыва АССР-ини күрүне комитетинин симфония оркестри, Красноар крайын күрүне филармониянын «Ку-бан кызы» деп ыры-хөгжүм-нүг кыстар ансамбли, Якутия күрүне филармониянын «Молдон» эстрада ансамбли, Мордов АССР-ини күрүне филармониянын РСФСР-ини алдарыг артисти, Мордов АССР-ини уругун артисти, ол республиканың күрүне шадла-мык лауреады Мария Анто-нова бичиң филармониянын концерт залынын мурундан чонга бараан болганнар.

Делетег классиктери Глинка, Чайковскийн, Бетховенин, Римский-Корсаковтун өтүм чок чогаалдары-биле чергелештир тыва композиторлар А. Чыр-гал-оолдун, Р. Кендешбиляң, Х. Дамбаның музыканы, якут-тарын, орустарын, морда-ларын, татарларын ырларын чон кулак салып тавлап амы-наан.

А ол-ла үедө Тываның күр-үнениң ырлын болгаш тамы-нын «Саян» ансамблдин арти-сттери Красноар хоорайда эгелээш, Кара далайын эри-ктерин дургаар оюн көргүсөш, Улуг байырдалды Москва хо-огуун хоорайларына уткаан.

Бо болушкунуңарын таптыг угаан-бодал орага — Бистин социалистиг Төрөн чуртууза ижигилериниң хөстүт эргенин делгеми, амыгаар чогу, акы-дүма удузтарың чүткө эко-номиктиг эвес, культурутү ка-ды амылаамыганын улам калбарып турары маргыдаа чок бадмыктыңар. Мындаг

найырал, кады ажылаамыга чүткө АССР-ге, Улуг Октябр-нын чуртууга боттанып болур. Якутиянын эстрада бөлү-нүн артисттери Эрини, Тес-Хем, Чөвө-Хемик, Барымы-Хемик, Таңды районнарга чораш, Бурут АССР-же аыттар деп турал, сонгу чүктүн кижизи Петр Платонов мези-биле ба-йыраажып кирип келгеш:

— Силерини Тывага бир ай хире амыдааш, чоңуңарын күндүлүзүңизин, элээк-эки-нини магадаагызы. Ажы-шын чон анык өстүбүлүңизин бу-дү-лү-лэ эван болуп, эрте-бурунгу чериниң оуп-хаварын улам каастап наартып турар. Каа-дээ баарга ажы-иш хайык-каан, хоорай, суурлар, бугу-рүлге черлери, совхозтарга кижилер үе-шайың чыра тыр-тып, эки түрү-сөрүктү ажыл-дап, чурттал турарын эскери-наас. Чон-биле чергелештир ча-ран бойдуу чурумалды, чада каан каан аржы мышкан мал-сүрүгүнү магадаагызы. Салба-гар кара сарыкты-даа, мөгө-нөн өрү олейтин алган хову хааны төвөлери-даа көрдүсүз, а ивизилерге чөптөңизис хо-мулаңчыг болду — деп, ол боттатканды.

Мордованын тулаан ыраа-жыды Мария Антонова Тыва АССР-ини оюн көртүгүн доозуңаңы:

— Кижини баспаан куштар-лыг, кижини хоспаан куштар-лыг Току чуртууга барба-ныма чорбас мен — деп, дил-дег кылган. Амы-дүма рес-публиканың төзүмү алдарыг артист кижиниң бо далаан хандырар ужурга таварышкан бис.

Ол беш хонгаш ужул кел-ген, үдөлгө мурунук чуга-зымы кылдыр ор бис.

— Концерттеривис улуг че-дишкни-биле эрти. Бир кезеэ Тоора-Хемини алдылар бэ-

Кужувус — найыралда

Инда багай чүвө чок. Ин-тернационал өг-бүлелер кө-вүдөш, ажы-төлу арбын болуун деп, иштинде берээп ордум. Ында «Ленконцерт» деп күрүнеңи концерт-гаст-роль каттыжымыкынын ча-мында баштайгы тыва бөлөт болган ырынны тыва таны-нын күрүнеңи «Саян» ан-самблинин чаа программанын белеткэн эстрада уран чү-ү-лүни чогаалчыма мастерка-зың бар. Бо хүннерде мында бири национал эстрада ан-самблинин чаа программанын белеткээр талазы-биле ажыл эгелээш. Конкурсу үезинде ил-литтинген он дөрт талантыг оолдар, кыстар мында чөдө берген, дуржулгалыг тускай эстеминилерин үдүртүлгө-биле өөренип эгелээш 6-8 ай дүргүзүндө олар өөренип, чаа программаны белеткээр, комиссияга дүжад болгаш Тывага, Совет Эмгектинин чүлү, биче хоопиларыңче оюн көртүгүн эгелээр.

Бо чымын Тываның күрүне филармониянын коллектив-ниң болуңуң кол плагы — чоң ортузуңа музыктыг про-грамманы болгаш кижизидил-гени чорудар согулганын кү-ү-сөдү эгелээш. Ам Кызылдың чамдык урулдар албан чөрө-лөр, школаларыңда абонемен-тиг система булгаар кон-церттери көртүгүн турар. Бо канчаар-даа аажок чүткүл ажылды филармониянын үнүн чүлү үдүртүкүзү Тывага Да-ва баштаан бөлүк чөмөңи-киңиги эгелээшн демдегелес арлажар.

Ам Тываның күрүне филар-мониясында В. И. Ленинни төрүттүнгөндөн бээр 110 чыл оюн таланттыг чүткүр элп чогаалчымыңарыш кал-барган.

А ЧАРАШ-ООЛ. Тываның күрүне филармо-ниянын артисттер.

Оон ол чүвөдөш шөптүг херекке албаан мен. Кезеэ концерт эгелээр чокуулаңы бергенде филармонияга кели-ринге шынал-ла гүрүңгөн болган арманнар кызырт.

— Бистин эштерин тыва кыстар түрү туруп, силерини күдөөриңер арманнар база бар. Солунган көптүр — деп, демти-де Пагала таныштырдан.

Шыңал-ла топтан көрүп ту-рарыма мезиң нагыс суму чүтүмү өмчө сөстөзү Тыва-ра Иргит баштаан бөлүк кыстар күүсүн кара гүрүңи оолдар-биле четтиңилеңкер, оларын дымтыга чытаалаан тур.